

Yrkande

2024-04-18

Ärende nr: SLK-2024-00185

Yrkande angående – Funktionshinderombudsmannens årsrapport 2023

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen och kommunfullmäktige:

1. Stadsledningskontoret ger funktionshinderombudsmannen i uppdrag att till nästa årsrapport redovisa en kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck mot barn och unga med funktionsnedsättning i Göteborg.
2. Funktionshinderombudsmannens årsrapport 2023, i enlighet med bilaga 2 till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande, antecknas.

Yrkandet

Personer med intellektuell funktionsnedsättning som utsätts för hedersrelaterat förtryck och våld utgör en sårbar och svårupptäckt målgrupp. Dessa personer är sårbara på grund av sin ofta beroende ställning till förövaren samt deras annorlunda referensram kring önskvärd behandling.

Hedersrelaterat förtryck och våld tar sig andra uttryck hos personer med funktionsnedsättning, vilket kan ha förödande konsekvenser. Familjer till dessa ungdomar kan utöva passivt våld genom att begränsa deras tillvaro och praktiskt stöd, vilket kan vara lika förödande som aktivt våld. Ungdomar med intellektuell funktionsnedsättning vilseleds ofta in i äktenskap, vilket innebär att de ingår äktenskap utan att förstå konsekvenserna.

Genom att inkludera information om hedersrelaterat våld bland invånare med funktionsnedsättning i Göteborg kan vi öka medvetenheten om denna sårbara grupp och ta steg mot att förebygga och bekämpa detta allvarliga problem. Det är av yttersta vikt att förstå de unika uttrycken av hedersrelaterat förtryck och våld som drabbar personer med funktionsnedsättning för att kunna erbjuda lämpligt stöd och skydd. Denna information kommer att bidra till en mer inkluderande och rättvis stad där alla invånare, oavsett funktionsförmåga, kan leva fritt från hedersrelaterat våld och förtryck.

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2024-03-27

Ärendenummer SLK-2024-00185

Handläggare

Ola Hendar

Telefon: 031-368 03 01

E-post: ola.hendar@stadshuset.goteborg.se

Funktionshinderombudsmannens årsrapport 2023

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen och kommunfullmäktige:

Funktionshinderombudsmannens årsrapport 2023, i enlighet med bilaga 2 till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande, antecknas.

Sammanfattning

Funktionshindersombudsmannens årsrapport 2023 redovisas i enlighet med beslut i kommunfullmäktige 2019-06-11 § 24 om att införa en funktionshindersombudsman.

Årsrapporten 2023 beskriver nämnderna och styrelsernas genomförande av Göteborgs Stads program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2021-2026 inom tre rättighetsområden. De tre områdena är information, hälsa och bostad. Funktionshinderombudsmannens bedömning är att en majoritet av underlagen är en förbättring jämfört med 2022.

Funktionshinderombudsmannen bedömer att det sker en utveckling i staden. Begreppet universell utformning från det nationella målet börjar sakteligen att etablera sig, en anpassad karttjänst för personer med rörelsenedsättning är aktuellt i en förstudie, enkelt avhjälpna hinder är på dagordningen, social upphandling ger effekt.

Men utmaningarna för Göteborgs Stad är fortsatt flera. Bland annat hur staden säkerställer analys av uppföljningar och enkäter utifrån diskrimineringsgrunderna, situationen på arbetsmarknaden, synpunktshanteringen, utfasning av äldre spårvagnar, tillgång till boende med särskild service samt tillgången till daglig verksamhet.

Årsrapporten innehåller en fördjupad analys av barnrättsområdet.

Insatser i verksamheterna efter kommunfullmäktiges beslut 2023-06-08 § 9 om att förbättra möjligheterna på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning har ännu inte gett önskad effekt.

Stadsledningskontoret bedömer att Funktionshindersombudsmannens årsrapport 2023 svarar upp mot uppdraget om att årligen lämna en rapport om funktionshindersombudsmannens verksamhet.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Rapporten i sig genererar inga ekonomiska konsekvenser för stadens verksamheter eller enskilda. I rapporten uppmärksammas familjers ekonomiska utsatthet där det finns barn med funktionsnedsättning.

Bedömning ur ekologisk dimension

Stadsledningskontoret har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Rapporten synliggör livsvillkoren för personer med funktionsnedsättning med koppling till FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, förvaltningar och nämnders pågående arbete samt Göteborgs Stads program för full delaktighet.

Rapporten belyser villkoren hos personer i olika åldrar och med olika funktionsnedsättningar.

Funktionshinderombudsmannen uppmärksammar för andra året situationen på arbetsmarknaden som hinder för möjligheten till ett ekonomiskt självständigt liv.

Rapporten beskriver att nämnder och styrelser har ett pågående arbete för att förbättra levnadsvillkoren och tillgodose rättigheter för barn och vuxna med funktionsnedsättning samt deras anhöriga. Denna rapport innehåller en fördjupad analys av barnrättsområdet. Det kan vara ett stöd i Göteborgs Stads arbete med att synliggöra och tillgodose barnets rätt enligt barnkonventionen.

Stadsledningskontoret bedömer att rättighetsarbetet i nämnder och styrelser innebär att staden förstärker sitt arbete med levnadsvillkoren för anhöriga, barn och vuxna med funktionsnedsättning, vilket leder till ett självständigare liv.

Bilagor

1. Kommunfullmäktiges protokollsutdrag 2019-06-11 § 24
2. Funktionshinderombudsmannens Årsrapport 2023

Ärendet

Funktionshindersombudsmannens årsrapport 2023 redovisas i enlighet med beslut i kommunfullmäktige 2019-06-11 § 24 om att införa en funktionshindersombudsman. Detta är den tredje rapporten.

Beskrivning av ärendet

Funktionshinderombudsmannens uppdrag är att driva på, utbilda och säkerställa att funktionshinderperspektivet tillämpas i nämnder och styrelser.

I uppdraget ingår att årligen lämna rapport till kommunfullmäktige. Syftet är att informera om sin verksamhet och de frågor om levnadsvillkor och delaktighet för personer med funktionsnedsättning kommunfullmäktige bör ha kännedom om. Vid behov kan funktionshinderombudsmannen uppmärksamma kommunstyrelsen på brister och/eller föreslå åtgärder inom stadens verksamhetsområden som ska leda till att förbättra situationen för medborgare med funktionsnedsättning och deras anhöriga.

Årsrapporten 2023 beskriver nämnderna och styrelsernas genomförande av programmet för full delaktighet inom tre rättighetsområden, det vill säga hur verksamheterna omsatt programmets strategier i egna aktiviteter. Funktionshinderombudsmannens bedömning är att en majoritet av underlagen håller hög kvalitet och kan följas upp vad gäller resultat och effekt. Endast i enstaka fall saknas underlag på något eller flera av rättighetsområdena. Detta är en förbättring från 2022 års rapportering från nämnder och styrelser.

Funktionshinderombudsmannen bedömer att det sker en utveckling i staden. Begreppet universell utformning från det nationella målet börjar sakteligen att etablera sig, en anpassad karttjänst för personer med rörelsenedsättning är aktuellt i en förstudie, enkelt avhjälpta hinder enligt plan- och bygglagen är på dagordningen, social upphandling ger effekt. Allt fler förvaltningar och bolag har på ett konkret sätt identifierat sitt ansvar och bidrag att förbättra levnadsvillkoren. Men utvecklingsområdena för Göteborgs Stad är fortsatt flera. Bland annat hur staden säkerställer analys av uppföljningar och enkäter utifrån diskrimineringsgrunderna, situationen på arbetsmarknaden, synpunktshanteringen, utfasning av äldre spårvagnar, tillgång till boende med särskild service samt tillgången till daglig verksamhet.

Insatser i verksamheterna efter kommunfullmäktiges beslut 2023-06-08 § 9 om att förbättra möjligheterna på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning har ännu inte gett önskad effekt. Funktionshinderombudsmannen bedömer att pågående aktiviteter behöver fortsätta. Fler behöver samverka med förvaltningen för arbetsmarknad och vuxenutbildning, fler behöver tillskapa praktikplatser och villkoren i arbetslivet behöver förbättras.

Årsrapporten innehåller en fördjupad analys av barnrättsområdet. Resultatet visar att levnadsvillkoren för barn och unga med funktionsnedsättning är sämre än den är för de utan funktionsnedsättning. Resultatet pekar på att det är angeläget att staden upptäcker och uppmärksammar barn och ungas behov samt utformar ändamålsenliga stöd.

Uppdraget som funktionshinderombudsman har under 2023 kunnat genomföras enligt fastställd plan.

Stadsledningskontorets bedömning

Stadsledningskontoret bedömer att Funktionshindersombudsmannens årsrapport 2023 svarar upp mot uppdraget om att årligen lämna en rapport och redovisa funktionshindersombudsmannens verksamhet.

Stadsledningskontoret anser även att funktionshindersombudsmannen genom rapporten uppmärksammar kommunstyrelsen på brister och åtgärder inom stadens verksamhetsområden som syftar till att förbättra situationen för personer med funktionsnedsättning och deras anhöriga.

Stadsledningskontoret bedömer att rättighetsarbetet enligt Göteborgs Stads program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2021-2026 i nämnder och styrelser bidrar i arbetet med levnadsvillkoren och förbättrar möjligheten till självständighet för hela målgruppen.

Christina Eide

Eva Hessman

Direktör Utveckling och hållbarhet

Stadsdirektör

Redovisning av uppdrag att utreda möjligheterna att införa en funktionshinderombudsman

§ 24, 1758/18

Beslut

Enligt kommunstyrelsens förslag:

1. Redovisningen av uppdrag att utreda möjligheterna att införa en funktionshinderombudsman antecknas.
2. Kommunfullmäktiges uppdrag 2018-10-25 § 24 om att utreda möjligheterna att införa en funktionshinderombudsman förklaras fullgjort.

Handling

2019 nr 134.

Yrkanden

Stina Svensson (FI), Johan Zandin (V) och Viktoria Tryggvadottir Rolka (S) yrkar bifall till tilläggsyrkandet från V och MP i kommunstyrelsen.

Bo Andersson (L), Anders Svensson (M) och Maria Berntsson (KD) yrkar bifall till kommunstyrelsens förslag.

Propositionsordning

Kommunfullmäktige beslutar först att bifalla kommunstyrelsens förslag.

Ordföranden ställer härfter propositioner på bifall respektive avslag på tilläggsyrkandet från V och MP i kommunstyrelsen och finner att det avslagits. Omröstning begärs.

Omröstning

Godkänd voteringsproposition: ”Ja för avslag och Nej för bifall till tilläggsyrkandet från V och MP.”

Omröstningen utfaller med 45 Ja mot 35 Nej. En ledamot är frånvarande. Hur var och en röstar framgår av bilaga 6.

Dag för justering

2019-06-18

Vid protokollet

Sekreterare

Lina Isaksson

Ordförande

Anneli Rhedin

Justerande

Susanne Sillberg Ligander

Justerande

Pernilla Börjesson

BILAGA 6

Ärende: 23

Ärendemening: Redovisning av uppdrag att utreda möjligheterna att införa en funktionshinderombudsman

Ja: 45 **Nej:** 35 **Avstår:** 0 **Frånvarande:** 1

Ledamot	Parti	Plats	Funktion	Resultat
Aslan Akbas	S	61	Ledamot	Nej
Karin Alfredsson	D	52	Ersättare	Ja
Bo Anderssen	L	33	Ersättare	Ja
Bettan Andersson	V	8	Ledamot	Nej
Mats Arnsmar	S	62	Ersättare	Nej
Jonas Attenius	S	57	Ledamot	Nej
Alexander Berggren	SD	76	Ersättare	Ja
Kristina Bergman Alme	L	16	Ledamot	Ja
Torkel Bergström	D	67	Ersättare	Ja
Daniel Bernmar	V	10	Ledamot	Nej
Maria Berntsson	KD	35	Ledamot	Ja
Jessica Blixt	D	54	Ledamot	Ja
Ulf Boström	D	48	Ledamot	Ja
Jenny Broman	V	9	Ledamot	Nej
Ajsela Bruncevic	C	31	Ersättare	Ja
Kalle Bäck	KD	34	Ledamot	Ja
Jennifer Cardell	S	77	Ersättare	Nej

Ulf Carlsson	MP	4	Ersättare	Nej
Sara Carlsson Hägglund	V	23	Ersättare	Nej
Peter Danielsson	D	65	Ledamot	Ja
Jan-Olof Ekelund	D	66	Ledamot	Ja
Johanna Eliasson	V	20	Ledamot	Nej
Håkan Eriksson	V	3	2:e v Ordf	Nej
Eva Flyborg	L	32	Ledamot	Ja
Ann Catrine Fogelgren	L	17	Ledamot	Ja
Jörgen Fogelklou	SD	73	Ledamot	Ja
Patrick Gladh	S	46	Ledamot	Nej
Pär Gustafsson	L	2	1:e v Ordf	Ja
Sofie Gyllenwaldt	M	27	Ledamot	Ja
Naod Habtemichael	C	30	Ledamot	Ja
Håkan Hallengren	S	64	Ledamot	Nej
Anna Karin Hammarstrand	D	51	Ledamot	Ja
Robert Hammarstrand	S	78	Ersättare	Nej
Bengt-Åke Harrysson	D	68	Ledamot	Ja
Christer Holmgren	M	13	Ledamot	Ja
Gertrud Ingelman	V	22	Ledamot	Nej
Marina Johansson	S	56	Ledamot	Nej
Axel Josefson	M	5	Ledamot	Ja
Urban Junevik	V	25	Ersättare	Nej
Lars-Olof Karlsson	MP	38	Ersättare	Nej

Agneta Kjaerbeck	SD	75	Ledamot	Ja
Jörgen Knudtzon	KD	36	Ersättare	Ja
Lena Landén Ohlsson	S	79	Ledamot	Nej
Susanne Ligander Sillberg	S	80	Ledamot	Frånvarande
Karin Lindberg	D	69	Ledamot	Ja
Staffan Lindström	S	59	Ersättare	Nej
Hampus Magnusson	M	6	Ledamot	Ja
Nina Miskovsky	M	7	Ledamot	Ja
Ali Moeeni	S	60	Ledamot	Nej
Abdullahi Mohamed	MP	39	Ledamot	Nej
Henrik Munck	D	53	Ledamot	Ja
Sabina Music	C	29	Ledamot	Ja
Martin Nilsson	MP	41	Ledamot	Nej
Erik Norén	V	24	Ledamot	Nej
Helene Odenjung	L	18	Ledamot	Ja
Toni Orsulic	M	11	Ledamot	Ja
Bosse Parbring	MP	40	Ledamot	Nej
Karin Pleijel	MP	37	Ledamot	Nej
Rasmus Ragnarsson	SD	71	Ersättare	Ja
Admir Ramadanovic	S	63	Ledamot	Nej
Jonas Ransgård	M	15	Ledamot	Ja
Anneli Rhedin	M	1	Ordförande	Ja
Mariette Risberg	D	50	Ledamot	Ja

Amalia Rud Pedersén	S	81	Ledamot	Nej
Irène Sjöberg-Lundin	D	47	Ledamot	Ja
Yvonne Stafrén	SD	74	Ledamot	Ja
Teysir Subhi	FI	43	Ledamot	Nej
Anders Sundberg	M	12	Ledamot	Ja
Anders Svensson	M	26	Ledamot	Ja
Stina Svensson	FI	42	Ledamot	Nej
Pernilla Taxén Börjesson	SD	70	Ledamot	Ja
Kristina Tharing	M	14	Ledamot	Ja
Björn Tidland	SD	72	Ledamot	Ja
Viktoria Tryggvadottir Rolka	S	58	Ledamot	Nej
Mattias Tykesson	M	28	Ledamot	Ja
Mikael Wallgren	V	21	Ledamot	Nej
Martin Wannholt	D	55	Ledamot	Ja
Camilla Widman	S	45	Ledamot	Nej
Roshan Yigit	S	44	Ledamot	Nej
Johan Zandin	V	19	Ledamot	Nej
Veronica Öjeskär	D	49	Ledamot	Ja

Funktionshinderombudsmannens årsrapport 2023

2024-03-31

Sammanfattning

Funktionshinderombudsmannens uppdrag är att driva på, utbilda och säkerställa att funktionshinderperspektivet tillämpas i nämnder och styrelser.

Funktionshinderombudsmannen har att årligen lämna rapport till kommunfullmäktige om sin verksamhet och de frågor om levnadsvillkor och delaktighet för personer med funktionsnedsättning kommunfullmäktige bör ha kännedom om. Vid behov kan funktionshinderombudsmannen uppmärksamma kommunstyrelsen på brister och/eller föreslå åtgärder inom stadens verksamhetsområden som syftar till att förbättra situationen för medborgare med funktionsnedsättning och deras anhöriga. Uppdraget som funktionshinderombudsman har kunnat genomföras enligt fastställd plan.

Årsrapporten innehåller nämnderna och styrelsernas rapportering om genomförande av programmet för full delaktighet inom tre rättighetsområden, det vill säga hur verksamheterna omsatt programmets strategier i egna aktiviteter. En majoritet av underlagen håller hög kvalitet och kan följas upp vad gäller resultat och effekt. Endast i enstaka fall saknas underlag på något eller flera av rättighetsområdena. Detta är en förbättring från 2022 års rapportering. Det övergripande intrycket av årets inrapportering visar att de angivna strategierna i programmet för att nå målen tillämpas i bolag och förvaltningar.

Det sker utveckling i staden. Begreppet universell utformning börjar sakteligen att etablera sig, en anpassad karttjänst för personer med rörelsehinder är aktuellt i en förstudie, enkelt avhjälpta hinder är på dagordningen, social upphandling ger effekt. Allt fler förvaltningar och bolag har på ett konkret sätt identifierat sitt ansvar och bidrag att förbättra levnadsvillkoren. Men utmaningarna för Göteborgs Stad är fortsatt flera. Bland annat hur staden säkerställer analys av uppföljningar och enkäter utifrån diskrimineringsgrunderna, situationen på arbetsmarknaden, synpunktshanteringen, utfasning av äldre spårvagnar, tillgång till boende med särskild service samt tillgången till daglig verksamhet.

Denna rapport innehåller också en fördjupad analys av barnrättsområdet. Resultatet visar att levnadsvillkoren för barn och unga med funktionsnedsättning är sämre än den är för de utan funktionsnedsättning. Resultatet pekar på att det är angeläget att staden upptäcker och uppmärksammar barn och ungas behov samt utformar ändamålsenliga stöd.

Insatser i verksamheterna efter kommunfullmäktiges beslut sommaren 2023 om att förbättra möjligheterna på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning har ännu inte gett önskad effekt. De pågående aktiviteterna behöver fortsätta. Fler behöver samverka med förvaltningen för arbetsmarknad och vuxenutbildning, fler behöver tillskapa praktikplatser och villkoren i arbetslivet behöver förbättras.

Innehåll

1	Inledning	4
2	Funktionshinderombudsmannens uppdrag	6
3	Funktionshinderombudsmannens arbete under 2023	7
4	Omvärldsbevakning	9
4.1	Nationellt	9
4.2	Lokalt.....	10
4.3	Internationellt.....	10
5	Tidigare rapporterade områden.....	12
5.1	Synpunktshantering	12
5.2	Arbete och sysselsättning	12
5.3	Social upphandling och avtal med idéburen sektor	14
6	Implementering av programmet för full delaktighet.....	15
6.1	Tre av tio rättighetsområden	16
6.1.1	Rätten till information och kommunikation.....	16
6.1.2	Rätten till bästa möjliga hälsa	17
6.1.3	Rätten till fungerande bostad	18
7	Barnrättsperspektivet.....	20
7.1	FN:s granskningskommitté	20
7.2	Barn har rättigheter och barn kan vara utsatta	21
7.3	Barnboksluten för 2023.....	21
7.4	Lots för barn och vuxna med funktionsnedsättning	21
7.5	Intresseorganisationer	22
7.5.1	Föräldranätverket Rätten till Utbildning och Riksförbundet Attention22	
7.5.2	Riksförbundet FUB	23
7.6	Folkhälsomyndigheten.....	23
7.7	Barnen - familjen och ekonomin	24
8	Underlag för beskrivningar och bedömningar.....	26

1 Inledning

Årsrapporten kompletterar stadens övriga rapportering från nämnder och styrelser på området, handlar om levnadsvillkor, bidrar i stadens planering och synliggör behov.

Mänskliga rättigheter är något alla ska kunna ta för givet. Men det är långt från alla som får del av dem. För de som inte kan driva sina frågor på egen hand eller är beroende av andra är risken högre att inte få sina rättigheter tillgodosedda. FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning har till syfte att undanröja hinder så att målgruppen kan åtnjuta samma mänskliga rättigheter som alla andra i samhället.

Göteborgs Stads program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2021-2026 utgår från FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och de nationella målen för funktionshinderpolitiken. Programmet har till syfte att förbättra levnadsvillkoren. Genom programmets strategier undanröjer staden hinder. Den här årsrapporten handlar om att beskriva hur staden förbättrar levnadsförhållanden. Den beskriver också områden där hinder finns.

Göteborgs Stads program för full delaktighet går 2024 in i sitt fjärde år. De stora omvärldshändelserna såsom hög inflation, lågkonjunktur och pågående beredskapsplanering har påverkat alla, med eller utan funktionsnedsättning. Den relativa andelen av Sveriges BNP som vi lägger på funktionshinderområdet i samtliga samhällssektorer fortsätter att minska. Det påverkar möjligheterna för personer med funktionsnedsättning nå likvärdiga levnadsförhållanden och möjligheten för Göteborgs Stad att nå uppsatta mål. Mycket pekar på att den höga inflationen särskilt drabbat ekonomiskt svaga hushåll där många med funktionsnedsättning ingår.

Det finns en konstaterad brist på beskrivande data i Göteborgs Stads gällande barn och ungas situation, se Indikatorrapport 2022. Den här årsrapporten innehåller en fördjupning baserat på i huvudsak externa källor om levnadsförhållanden för barn och ungdomar med funktionsnedsättning.

Programmet för full delaktighet har nu varit gällande under halva sin tid. Den tillämpade modellen att styra genom uppföljning ger i halvtid effekt. Medvetenheten om egna aktiviteter i relation till målen ökar. Förvaltningarna och bolagen rapporterar egna aktiviteter som är kopplade till målen i programmet. Med fler aktiviteter kommer levnadsvillkoren att förbättras

Det är alltjämt en kunskapsutmaning i staden att skilja på begreppen funktionsnedsättning, funktionshinder och funktionsvariation. Funktionsnedsättning handlar om den enskildes egenskap. Utifrån funktionsnedsättning har staden åtskilliga stöd inom exempelvis utbildning, boende och sysselsättning. Funktionshinder handlar om hinder i vårt samhälle. Funktionshinderpolitiken och Stadens program för full delaktighet syftar till att vi ska riva hinder. Funktionsvariation som begrepp används ibland för att

beskriva alla medborgare i ett inkluderande och likvärdigt samhälle där funktionsnedsättning saknar betydelse.

Årsrapporten 2023 innehåller fem avsnitt. Avsnittet om Funktionshinderombudsmannens uppdrag och för året genomförda aktiviteter följs av en omvärldsbevakning, redovisning av tidigare rapporterade uppdrag och redovisade aktiviteter från förvaltningar och bolag.

I funktionshinderombudsmannens årsrapport för 2022 beskrevs utöver en allmän bevakning av området även en fördjupning gällande den enskildes ekonomi. Årets rapport innehåller en fördjupning inom barnrättsområdet om levnadsvillkor för barn och unga med en funktionsnedsättning.

2 Funktionshinderombudsmannens uppdrag

Funktionshinderombudsmannens uppdrag är beslutat i kommunfullmäktige. Funktionshinderombudsmannen är kommunstyrelsens förvaltningsstöd till nämnder och styrelser.

Uppdraget är följande:

- Med utgångspunkt i stadens styrande dokument Program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning verka för att funktionshinderperspektivet tillämpas i arbetet i stadens nämnder och styrelser.
- Öka kunskapen på området i stadens verksamheter, säkerställa att stadens nämnder och styrelser har kännedom om programmet och om sitt ansvar för dess genomförande.
- Driva på och stödja utvecklingen av arbetet och samverkan i staden för arbetet med goda levnadsvillkor och full delaktighet för målgruppen med programmet som utgångspunkt.
- Samverka med stadens nämnder och styrelser, kommunstyrelsens råd inom funktionshinderområdet samt andra myndigheter.
- Funktionshinderombudsmannen bör ha ett medborgarperspektiv och bidra i stadens planering samt synliggöra behov av samverkan.
- Omvärldsbevaka och hålla sig underrättad om levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning i Göteborg.
- Vid behov uppmärksamma kommunstyrelsen på brister och/eller föreslå åtgärder inom stadens verksamhetsområden som syftar till att förbättra situationen för medborgare med funktionsnedsättning och deras anhöriga.
- Årligen lämna rapport till kommunfullmäktige om sin verksamhet och de frågor om levnadsvillkor och delaktighet för personer med funktionsnedsättning kommunfullmäktige bör ha kännedom om.
- Som funktionshinderombudsmannen inte handlägga enskilda ärenden eller klagomål och inte företräda enskilda invånare. Funktionshindermannen har inte befogenhet att överpröva annan nämnds eller styrelses beslut.

3 Funktionshinderombuds- mannens arbete under 2023

Det huvudsakliga arbetet under året har varit stödjande och främjande av aktiviteter som ger förutsättningar för verksamheter att nå målen i programmet för full delaktighet. I många verksamheter arbetar man utifrån att aktiviteter ska utveckla och förbättra framåt samt utifrån att inte bibehålla tillvägagångssätt som inte ger effekt. Modellen som tillämpas med kontinuerlig återrapportering i små steg utifrån programmets rättighetsområden och strategier har så här långt fungerat enligt uppgjord plan. Stadens styrning genom konkretisering i program och planer tillämpas på många olika sätt i bolag och förvaltningar. Variationen i hur programmet genomförs i förvaltningar och bolag syns i de frågor som dykt upp under de tre första åren. Exempel på sådana frågor har varit programmets giltighet, programmets prioritet i förhållande till andra uppdrag, kostnadsfrågor och tidsåtgången. Erfarenheten är att när frågorna tidigt har blivit synliga har också verksamheterna hittat svar på det som annars varit hindrande för genomförande av programmet alternativt upptäckts för sent.

I bolag och förvaltningar har en aktiv dialog etablerats vilket inneburit att området utvecklas succesivt i en positiv riktning. Det valda arbetssättet stödjer och driver på genomförande även av flera andra planer och program. Där samverkan mellan verksamheter sker förstärks arbetet och möjligheten att nå målen växer.

I samband med behandlingen av funktionshinderombudsmannens förra årsrapport i juni 2023 beslutade kommunfullmäktige om riktade uppdrag inom det arbetsmarknadspolitiska området. Detta utifrån rapporteringen om enskildas ekonomi och situationen på arbetsmarknaden. De beslutade uppdragen har förstärkt arbetet i många förvaltningar och bolag. I den här årsrapporten analyseras längre ner kommunfullmäktiges uppdrag till nämnder och styrelser att förbättra arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning i relation till rapporteringen av rätten till arbete och sysselsättning inom programmet för full delaktighet.

Funktionshinderombudsmannen deltog vid Länsstyrelsens och Myndigheten för delaktighets nationella konferens i november 2023 och presenterade stadens arbetssätt att styra genomförandet av programmet för full delaktighet genom uppföljning.

Under året har ett arbete inom stadsledningskontoret påbörjats för att inkludera personer med funktionsnedsättning i frågor som berör säkerhet och beredskap.

Funktionshinderombudsmannen har under året fortsatt att ha kontakter med civilsamhället för att skaffa sig en bild av aktuella frågor samt levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning och deras anhöriga.

Funktionshinderombudsmannen har varit adjungerad i kommunstyrelsen råd för funktionsrättsfrågor.

När det gäller strategi 3:3 i programmet för full delaktighet om att fler uppföljningar och enkäter i staden ska gå att analysera utifrån diskrimineringsgrunderna har funktionshinderombudsmannen fortsatt ta fram stödjande underlag till verksamheterna vad gäller frågors utformning samt analys av resultat. Men än är det allt för få verksamheter som omsätter strategi 3:3 i aktiviteter.

4 Omvärldsbevakning

Det här avsnittet ska öka kunskapen och vara till stöd för utveckling av området. Omvärldsbevakningen omfattar vad intresseorganisationer, myndigheter och andra rapporterar på området. Omvärldsbevakningen berör Funktionshinderombudsmannens uppdrag och programmet för full delaktighet.

4.1 Nationellt

Riksdagen fattade under 2023 beslut om tillgänglighetsdirektivet, Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster. Direktivet ska börja gälla i Sverige den 28 juni 2025.

Regeringen fattade 2023 beslut om att Myndigheten för delaktighet ska överta ansvaret för ledarhundsverksamheten från Synskadades riksförbund.

Under våren 2024 bereder regeringen EU-direktivet om hållbarhetsredovisning för vissa bolag. Direktivet anger att standarder för hållbarhetsrapportering gällande inkludering av personer med funktionsnedsättning bör specificera information om tillgänglighetsaktiviteter.

Regeringen har gett Statistiska Centralbyrån i uppdrag att ta fram förslag på statistik som kan användas och vilka analyser som kan göras, för att beskriva ekonomisk jämställdhet bland kvinnor och män med funktionsnedsättning. Uppdraget ska slutredovisas i december 2024.

Regeringen har gett Myndigheten för delaktighet i uppdrag att göra en fördjupad kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck mot barn och unga med funktionsnedsättning. Uppdraget ska rapporteras till regeringen februari 2025.

Arbetsförmedlingen har för år 2024 i sitt regleringsbrev fått i uppdrag att förbättra stödet till de som står långt från arbetsmarknaden. Förmedlingen ska förkorta den tid det tar för myndigheten att utreda och bedöma konsekvenser av en funktionsnedsättning vad gäller möjligheterna på arbetsmarknaden. Arbetsförmedlingen ska också öka antalet deltagare med lönebidrag.

Utredningen gällande ökad kunskap om funktionsnedsättning i skolväsendet, SOU 2023:95, lämnade sitt betänkande till regeringen i december 2023. Utredningen skulle svara på den kritik som FN uttalat om hur Sverige lever upp till internationella åtagande vad gäller data om levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning. Utredningen remissbehandlas våren 2024.

Socialstyrelsen rapporterar för 2023 att tillgången till stöd inom LSS är ojämn, att insatser till barn fortsätter att minska, att krisberedskapen minskar inom funktionshinderområdet och att det kvarstår arbete vad gäller likvärdig hälso- och sjukvård. I en analys av ökningen av antalet brukare inom daglig

verksamhet och boende med särskild service konstaterar Socialstyrelsen att en ökning skett men att den avstannat under 2023.

Socialstyrelsens rapporterade under 2023 att på en nationell nivå saknade minst 27 000 personer bostad. Socialstyrelsen fann också att 17 procent av den målgruppen hade behov av stöd utifrån en funktionsnedsättning.

Skolverket rapporterar 2023 att av de ungdomar som lämnar den anpassade gymnasieskolan är det en fjärdedel som går till arbete. Övriga ungdomar deltar i studier eller daglig verksamhet. Utöver det finns det även en grupp där det saknas uppgift om de studerar, arbetar eller deltar i daglig verksamhet.

Statistiska centralbyrån har under 2023 genomfört den återkommande undersökningen av barns levnadsvillkor, Barn-ULF. Nytt för i år är att de vänder sig till en betydligt större urvalsgrupp och att de frågar om funktionsnedsättning. Rapporten väntas redovisas under våren 2024.

Myndigheten för arbetsmiljökunskap har identifierat stora kunskapsluckor vad gäller arbetsvillkoren för personer med funktionsnedsättning. Utifrån den konklusionen kommer myndigheten under 2024 publicera forsknings-sammanställningar.

4.2 Lokalt

Under 2023 har EU-direktivet om dygnsvila för anställda börjat tillämpas runt om i Sverige. En reform för att förbättra villkoren i arbetslivet.

Brukarorganisationer i Göteborg har under hösten 2023 fört fram behovet av att analysera konsekvenserna i stadens boenden med särskild service där tillämpande av direktivet om dygnsvila riskerar att skapa hinder för bland annat fritidsaktiviteter under helgerna.

På stadsbyggnadskontorets konferens ”Staden ska funka för alla” i december 2023 presenterades Nordiska Rådet en studie om nationalekonomiska aspekter på universell utformning. En rapport som sätter ljuset på hur kostnader för universell utformning och tillgänglighet i samhället kan sänka utgifter för särskilt stöd på lång sikt.

Under 2023 publicerade SOM-institutet för första gången en bild för Göteborgs Stad av demokratisk delaktighet bland personer med funktionsnedsättning samt deras förtroende för politiken. Resultatet visade att både delaktigheten och förtroendet var lägre bland personer med funktionsnedsättning.

4.3 Internationellt

Under våren 2024 genomför FN:s kontrollorgan för konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning en granskning av Sverige. Granskningen leder fram till uttalanden om hur Sverige lever upp till sina internationella åtaganden. Resultat från granskningen publiceras senare under 2024.

Att det går att utveckla det inkluderande samhället visade Valencia i Spanien prov på när Mar Galerán våren 2023 röstades in i Valencias lokalparlament. Mar blir den första representanten med Downs syndrom som erhåller det förtroendet och den möjligheten.

Europakommissionen förbereder ett förslag på direktiv inom funktionshinderpolitiken som berör ett gemensamt europeiskt parkeringstillstånd och ett EU-intyg för personer med funktionsnedsättning i syfte att underlätta parkeringstillgänglighet och rabatter vid bland annat besöksentréer vid besök i andra länder.

I Norge överväger man att inkorporera konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning i norsk lag. Ett förslag har skickats på remiss och ärendet ska sedan under året beredas inom Kultur- og likestillingsdepartementet. I Sverige pågår för närvarande inget liknande arbete.

5 Tidigare rapporterade områden

I det här avsnittet beskrivs det tidigare rapporterade uppdraget om synpunktshantering samt några av stadens insatser för att förbättra möjligheterna på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning.

5.1 Synpunktshantering

Kommunstyrelsen gav stadsledningskontoret i uppdrag 2021-05-19 § 421 att utreda hur stadens synpunkthantering kan förbättras och om funktionshinderombudsmannens roll kan användas som en stöttande instans på en strukturell nivå. Beslut i ärendet fattades i kommunstyrelsen 2022-03-09 § 198. Under våren 2024 påbörjas arbetet med en kommungemensam struktur för synpunktshantering. Samverkan har inletts mellan Funktionshinderombudsmannen och förvaltningen för Intraservice.

5.2 Arbete och sysselsättning

Under året beslutade kommunfullmäktige om tre uppdrag i syfte att förstärka arbetet och insatserna för målgruppen på arbetsmarknaden, 2023-06-08 § 9:

- Samtliga nämnder och styrelser får i uppdrag att möjliggöra för anställningar och praktikplatser för fler personer med funktionsnedsättning, uppdraget återspeglaras i respektive nämnd och styrelse.
- Nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildning får i uppdrag att utreda möjligheterna för att erbjuda externt handledarskap till mottagande nämnder och styrelser.
- Kommunstyrelsen får i uppdrag att tillgänglighetsanpassa stadens rekryteringsprocess för alla arbetssökande, oavsett funktionalitet.

Rätten till ett arbete och sysselsättning lyftes i funktionshinderombudsmannens årsrapport för 2022 som ett viktigt område för att stärka den enskildes ekonomi.

Under sommaren 2023 gick det i Göteborgs Posten att läsa om en kvinna med funktionsnedsättning som sökt 37 jobb utan att få svar. Kvinnan är döv och har utbildat sig till tandsköterska. Ett yrke med brist på medarbetare och med flera utannonserade tjänster i Västra Götaland. Många med funktionsnedsättning kan vittna om samma erfarenhet. Konsekvenserna av att inte bli insläppt på arbetsmarknaden är för den enskilde stora. Framför allt drabbas de av ett ekonomiskt utanförskap. Många intresseorganisationer beskriver att det är svårt att få behålla sitt arbete om man har en funktionsnedsättning. Brister i anpassning av arbetet stöter bort många från arbetsplatserna.

Sysselsättningsgraden bland personer med funktionsnedsättning är enligt SCB 52 procent. I den övriga befolkningen är sysselsättningsgraden 81 procent. Med

det ligger Sverige i en europeisk medelgrupp där övriga länder rapporterar från 33 till 65 procent. (European disability forum, 2023). Inget land har ännu en fullt inkluderande arbetsmarknad där en fast anställning kan säkerställa den ekonomiska självständigheten för personer med funktionsnedsättning. Vid rekrytering handlar det om att upptäcka att rätt kompetens och pålitliga medarbetare även finns bland sökande med funktionsnedsättning. Fördomar och okunskap är ett av våra största hinder.

Nämnder och styrelser hade för verksamhetsåret 2022 att redovisa aktiviteter på rättighetsområde 7, Rätten till arbete och sysselsättning. Drygt hälften angav i årsrapporten att aktiviteter pågår. Under 2023 beslutade kommunfullmäktige om att alla nämnder och styrelser i ett särskilt uppdrag skulle möjliggöra för anställningar och praktikplatser för fler personer med funktionsnedsättning. Utifrån årsredovisningarna för 2023 från nämnder och styrelser kan man sammanfatta att det är 34 procent som rapporterar att uppdraget är avslutat, 45 procent som fortsatt arbetar med det och 21 procent som inte återrapporterat på uppdraget. Det går inte att utifrån gjorda redovisningar bedöma effekten av genomförda aktiviteter. Aktiviteter, enligt strategierna i programmet för full delaktighet, ska vara i gång och fortsatt löpa vid utgången av 2026. Samtliga nämnder och styrelser förväntas redovisa resultat och effekt på rättighetsområdet i samband med årsredovisningarna för 2025. Idag är det omkring 3000 arbetssökande personer med funktionsnedsättning registrerade på arbetsförmedlingen. Av dem är det drygt 700 med högskoleexamen.

Under året har stadsledningskontoret ökat insatser inom anställning, stöd och utbildning kopplat till målgruppen. En riktad åtgärd från stadsledningskontoret under 2023 har varit att stödja och främja en ökad samverkan mellan stadens olika verksamheter och nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildning. Detta för att öppna för fler vägar till arbetsplatser. Av årsredovisningarna från nämnder och styrelser framgår för 2023 att sådana samverkansformer har etablerats. Resultat och effekt av detta har inte kunnat bedömas utifrån den korta tid som arbetet har pågått. Insatsen fortsätter under 2024.

Det är skillnad på att vara inskriven på arbetsförmedlingen och vara arbetssökande. Arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning och den officiella statistiken är inte jämförbar med hur den ser ut för personer utan funktionsnedsättning. Fler är inskrivna på arbetsförmedlingen även om de har en anställning. Det är bara 45 procent av inskrivna personer med funktionsnedsättning som är registrerade arbetssökande. Detta för att arbetsförmedlingen även ansvarar för vissa stöd såsom arbetsbiträden och hjälpmedel. Färre med funktionsnedsättning är öppet arbetslösa än inskrivna utan funktionsnedsättning. Detta för att drygt 40 procent av inskrivna har en anställning med ekonomiskt stöd. Det är dock alltför vanligt att när de olika stöden upphör förlorar den enskilde sitt arbete. Här har staden och samhället en utmaning.

Inom gruppen personer med funktionsnedsättning förekommer ibland behov av anpassad arbetsplats, anpassad arbetstid, extra handledning eller andra behov. Med en inkluderande arbetsmarknad som målsättning behöver kunskap nå hela vägen ut till samtliga chefer. Då det ekonomiska ansvaret för anställningar läggs

ut på enskilda enheter i kombinationen med bristande kunskap vågar allt för många chefer inte anställa eller behålla anställda med funktionsnedsättning. Det allmänna, som är en stor viktig arbetsgivare behöver analysera hur ett tryggt ekonomiskt stöd kan utformas till verksamheterna. Då kan arbetsrelaterat stöd nå ut till enskilda enheter för att trygga den enskildes anställning. Stadens arbetssätt vid rekrytering och anställning behöver även omfatta personer med funktionsnedsättning som har rätt utbildning men behöver en anpassad anställning.

5.3 Social upphandling och avtal med idéburen sektor

Förvaltningen för inköp och upphandling rapporterar för 2023 att de krav de ställer i upphandling om social hållbarhet på arbetsmarknaden för personer som står långt från arbetsmarknaden har gett resultat. I år rapporterar de det hitintills högsta resultatet. Förvaltningen rapporterar att 108 personer har fått anställning samt att 50 personer fått en praktikplats.

Passalen, en ideell allmännyttig förening, som staden avtalar och samverkar med inom flera verksamheter rapporterar att de når ut till ungdomar som på olika sätt behöver stöd för att organisera och planera egna aktiviteter. Många ungdomar behöver ett sådant stöd utifrån en funktionsnedsättning. Passalens stödjare utbildar och ger råd till arbetsledare och verksamheter. På det här sättet får fler ungdomar möjlighet till en meningsfull fritid och sommarpraktik. Passalens rapport för 2023 visar på att deras insatser på området meningsfull fritid ger effekt i termer av ökad delaktighet i aktiviteter samt en ökad tillit till egen förmåga.

6 Implementering av programmet för full delaktighet

Implementering av programmet för full delaktighet följer alltså den plan för genomförande som planerades inför programmets startdatum och som redovisats i funktionshinderombudsmannens årsredovisningar för 2021 och 2022. Som kompletterande bild av genomförande lyfts i den här rapporten betydelsen av att aktiviteter inom varje verksamhet leder till att uppsatta mål nås.

Programmet för full delaktighet anger att alla rättighetsområden är lika betydelsefulla. Det är lika viktigt att vi arbetar med arbetsmarknadsfrågor, boendefrågor, trygghetsfrågor och övriga rättighetsområden parallellt. Resultat på ett område stärker andra områden. Programmet för full delaktighet gäller samtliga nämnder och styrelser.

Verksamheternas rapporterade aktiviteter utifrån programmets strategier kan beskrivas i ett kvalitetshjul (PDCA). Angivna aktiviteter löper hela programperioden och därefter. Aktiviteterna mäts i termer av resultat och effekt under programperiodens senare del. För att förenkla administrationen för respektive verksamhet har rapporteringen av aktiviteter spridits ut på tre år. Verksamheterna går över i uppföljning under 2025 och 2026. Det betyder inte att aktiviteterna ska upphöra men de får möjlighet att visa hur de genom sina aktiviteter förbättrat levnadsvillkoren för målgruppen.

Parallellt genomförs indikatormätningar vartannat år. Den aktiviteten är en del av uppföljning. Indikatorrapporteringen pågår under hela programperioden. Indikatorrapporten för 2022 konkluderar att utifrån de insamlade indikatorerna har ingen förändring i levnadsvillkor kunnat beskrivas. Det är en relativt kort tid från att nämnder och styrelser tagit emot programmet för full delaktighet till den andra indikatorrapporten. Men indikatorrapporten 2022 anger avsaknaden av enkäter som går att analysera utifrån diskrimineringsgrunderna. I ett av stadens andra ärenden, stadsledningskontorets fördjupade analys av sex planer inom mänskliga rättigheter, konkluderar man på liknande sätt att det saknas uppföljningar som går att analysera utifrån diskrimineringsgrunderna. Analysen visade att avsaknaden av analyserbara data och ekonomiska skäl gör att förvaltningar och bolag prioriterar ner aktiviteter.

Efter halva giltighetstiden för programmet för full delaktighet kan man se en positiv utveckling i stadens arbete. En majoritet av verksamheterna arbetar och utvecklar området. Övriga verksamheter behöver säkerställa att egna aktiviteter bidrar till utveckling.

6.1 Tre av tio rättighetsområden

I det här avsnittet beskrivs aktiviteter som förvaltningarna och bolagen genomför på tre rättighetsområden. De rapporterar enligt modellen för implementering och uppföljning av Programmet för full delaktighet. För 2023 rapporteras på tre områden: rätten till information, rätten till hälsa och rätten till en bostad.

6.1.1 Rätten till information och kommunikation

Staden ska vara öppen och tillgänglig för alla medborgare oavsett funktionsnedsättning. Information om verksamheten och viktiga meddelanden behöver vara utformade så att alla kan ta del av det. Staden har för det här utarbetade system och stöd vad gäller klartext, lättläst, bilder och filmer. För arbetet med att säkerställa tillgängligheten till information rapporterar alla nämnder och styrelser hur de arbetar med rättighetsområdet.

För området anger programmet två strategier:

- Stadens verksamheter ska anpassa och utveckla sin kommunikation så att alla personer med funktionsnedsättning kan förstå informationen och uttrycka behov och synpunkter.
- Stadens verksamheter ska utveckla och använda digitala och tekniska lösningar när det gynnar tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning i kommunikation med staden.

På stadens hemsidor är information anpassad och tillgängliggjord. Det gäller framför allt goteborg.se samt förvaltningarnas information. En iakttagelse är att det är en skillnad mellan förvaltningarnas hemsidor och bolagens vad gäller grad av tillgänglighet. Flera bolag brister fortfarande i att tillgängliggöra information om sin verksamhet enligt den standard och reglering som råder i staden.

Exempel på brister i tillgänglighet är avsaknaden av information på lättläst, teckenspråk och de övriga fem minoritetsspråken. För att öka tillgängligheten samt främja och stödja teckenspråk och de övriga minoritetsspråken behöver verksamheter i staden lägga till fler möjligheter än bara svenska och engelska. Med fler möjligheter tillmötesgår staden behovet av tillgänglighet samt det allmännas uppdrag att värna och främja språk enligt språklagen, SFS 2009:600.

Digitalisering av stadens olika tjänster och kontaktvägar för medborgare kopplat till sina ärenden utvecklas med hög hastighet. Det har blivit enklare att ta del av handlingar, söka tjänster och följa ärenden. Personer med funktionsnedsättning, deras anhöriga och brukarorganisationerna rapporterar att digitala system, kontaktvägar och stöd inte ännu är inkluderande och till för alla. Även äldre invånare har på olika sätt påpekat hur digitala lösningar och system ibland blir direkt hindrande för individen. Utifrån årets rapportering är det flera verksamheter som behöver säkerställa att den digitala utvecklingen även omfattar personer med funktionsnedsättning.

För att Staden fortsatt ska vara i framkant i den digitala utvecklingen behöver man säkerställa att nya system fungerar för personer med funktionsnedsättning.

6.1.2 Rätten till bästa möjliga hälsa

För att personer med funktionsnedsättning ska ha möjlighet att uppnå bästa möjliga hälsa ska staden arbeta med att skapa lika villkor vad gäller hälsofrämjande och förebyggande insatser som näringsriktig kost, fysisk aktivitet, social samvaro och delta i offentliga folkhälsoprogram. Området omfattar fysiska, psykiska och sociala dimensioner. Statistiska centralbyrån, SCB, rapporterar i senaste ULF undersökningen att andelen som uppger att de behövt läkarvård men inte fått det, är dubbelt så hög bland personer med funktionsnedsättning än övriga befolkningen. Indikatorrapport 2022 visade att personer med funktionsnedsättning upplever sämre hälsa i högre utsträckning än övriga befolkningen.

För området anger programmet tre strategier:

- Stadens verksamheter ska ha kunskap om funktionsnedsättningar och livsvillkoren som påverkar hälsan för personer med funktionsnedsättning.
- Stadens verksamheter ska samverka internt och externt för att underlätta för personer med funktionsnedsättning att uppnå bästa möjliga hälsa på lika villkor som andra.
- Stadens verksamheter ska medverka till att personer med funktionsnedsättning har tillgång till hälso- och sjukvård med god kvalitet och standard, hälsofrämjande och förebyggande insatser, aktiviteter samt andra hälsorelaterade tjänster på lika villkor som andra.

Samtliga elva nämnder som i programmet för full delaktighet har ett särskilt ansvar på området har rapporterat. Kvalitén i rapporteringen av aktiviteterna varierar vad gäller tydligheten om hur man säkerställer att målet nås.

Av inrapporterade aktiviteter finns det exempel på kunskapshöjande insatser som i huvudsak riktas till de som i sitt dagliga arbete möter elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar eller inom elevhälsoarbetet. För att målet med rättighetsområdet ska nås behöver kunskapshöjande insatser även gälla de som är i rekryterande och arbetsledande roller samt de som möter personer med funktionsnedsättning och deras anhöriga i verksamheternas övriga delar.

Det finns också exempel på inrapporterade aktiviteter från verksamheterna som riktar sig till målgruppen och leder till målen. Ett sådant exempel är en kunskapshöjande insats där verksamheten i samverkan med en idéburen organisation (Passalen) utbildar och stödjer de som är i kontakt med verksamhetens besökare. Detta i syfte att bättre bemöta målgruppen utifrån deras behov.

På samma sätt beskrivs en samverkan mellan fem förvaltningar i syfte att få en helhetsbild av behoven för barn och unga i staden där funktionsnedsättning är ett område. Samverkan mellan förvaltningar och bolag som metod bidrar och är en del av arbetet att nå målet inom rättighetsområdet.

6.1.3 Rätten till fungerande bostad

Rätten till en fungerande bostad är viktigt för varje människa. För personer med funktionsnedsättning handlar det om att bostaden ska vara tillgänglig och bidra till en tillfredställande levnadsstandard. Med tillgänglighet menas inte bara själva lägenheten utan lika viktigt är att man ska kunna ta sig från bostaden till arbete, studier och egenvalda aktiviteter.

Boverket rapporterar under 2023 att det fortsatt är många kommuner som har underskott på bostäder för personer med funktionsnedsättning. Göteborgs Stad är en av dem med ett underskott och rapporterar att behovet inte kommer att vara tillgodosett inom fem år.

För området anger programmet tre strategier:

- Stadens verksamheter ska tillämpa och ställa krav på universell utformning vid nybyggnation av bostäder.
- Stadens verksamheter ska systematiskt inventera och åtgärda identifierade hinder i bostäder.
- Stadens verksamheter ska vid större renoveringar verka för att öka antalet tillgängliga och användbara bostäder.

I Göteborg finns det en samverkan mellan exploateringsförvaltningen och förvaltningen för funktionsstöd i frågor som rör hur vi ska lösa underskottet av bostäder med särskild service. Ett nytt program för att öka antalet bostäder med särskild service väntas vara klart våren 2024.

För enskilda som på egen hand söker efter en anpassad lägenhet är det en stor utmaning då majoriteten av bostäder fortfarande är byggda i en tid då tillgänglighet inte var något man tog hänsyn till. Idag har vi infört lagstiftning på området och utmanat tillgänglighetshinder så att fler kan bo i egna bostäder. I det ligger också att de boende kan stanna kvar längre upp i åren oavsett funktionsnedsättning. För att öka tillgängligheten är det av vikt att olika inventeringar och ombyggnader genomförs av såväl den inre som den yttre miljön.

Stadens förvaltningar och bolag har en hög medvetenhet om tillgänglighet. På en övergripande nivå har principen om universell utformning börjat tillämpas. En sammanhållen styrande miljö för omhändertagande av tillgänglighet under hela planeringsstadiet och byggprocessen saknas dock alltjämt. Stadsmiljöförvaltningen har i uppdrag att se över vilken styrning som behövs samt på vilket sätt universell styrning kan bli en bärande del. Med många förvaltningar och många olika uppdrag ökar risken att tillgängligheten inte omhändertas. När tillgängligheten inte omhändertas i ett tidigt skede ökar kostnaderna för ändringar av den byggda miljön och behovet av individuella kompenserande stöd ökar.

Förvaltningen för funktionsstöd har en uppdaterad rutin för individuell anpassning i bostäder med särskild service. Det ökar möjligheten för den enskilde att få utforma sitt boende.

För att förbättra levnadsstandarden för personer med funktionsnedsättning har staden i ett projekt upplåtit mark för paketleveranser närmare bostäder. Det underlättar för många med rörelsehinder att kunna ta emot paket av olika slag.

Genomförande av inventeringar såsom tillgänglighet i befintligt bostadsbestånd, enkelt avhjälpna hinder samt tillgänglighetsmärkning är viktigt och leder till en förbättrad bostadssituation för personer med funktionsnedsättning. Analys av avvikelser från bygglov vad gäller tillgänglighet bidrar också till att förebygga och minska behovet av att avhjälpa hinder i efterhand.

Med enkelt avhjälpna hinder enligt plan- och bygglagen avses att hinder i publika lokaler och allmänna platser ska åtgärdas. Det gäller de delar av lokaler dit allmänheten har tillträde, till exempel receptioner, butiker, restauranger och teatrar och platser som är angivna som allmän plats i detaljplanen. Exempel på enkelt avhjälpna hinder kan vara mindre nivåskillnader eller trappsteg, höga trösklar, avsaknad av ledstänger, tunga dörrar, dörröppnare eller andra manöverdon som är olämpligt placerade eller utformade, dålig belysning, dålig ljudmiljö, bristande kontrastmarkering och bristande varningsmarkering, bristande utformning av orienterande skyltning, brist på teleslinga eller någon annan teknisk lösning i receptioner, bristfällig skyltning samt brister i utformning och placering av fast inredning.

Även om området enkelt avhjälpna hinder enligt plan- och bygglagen har beskrivits av stadsmiljöförvaltningen och de har tillsatt en särskild handläggare för frågorna saknas det ett stadenövergripande synsätt för berörda förvaltningar och bolag. Det är fortfarande en allt för stor variation för hur frågan omhändertas.

7 Barnrättsperspektivet

Alla barn är lika mycket värda och ska skyddas mot varje form av diskriminering. Det nationella målet för funktionshinderpolitiken, FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och barnkonventionen, anger barnrättsperspektivet som en bärande del i genomförande av funktionshinderspolitiken.

I det här avsnittet ges en bild av situationen för barn och unga med funktionsnedsättning i Göteborg Stad. I de fall data saknas för staden har regionala och nationella underlag använts. Bilden som ges är att levnadsförhållandena är olika beroende på om man har eller inte har en funktionsnedsättning. Avsnittet visar också på hur viktigt det är att barn och ungdomars situation upptäcks och att de ges möjlighet att utvecklas så långt det är möjligt i en trygg miljö.

Göteborgs Stads program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning utgår från de nationella och internationella åtagandena. Insatser och aktiviteter ska nå även barn. Göteborgs Stads arbete utifrån barnkonventionen genomförs med barnrättsplanen 2022-2024. Indikatorrapporten 2022 visade att det saknas beskrivande data för Göteborgs Stad vad gäller barn och unga med funktionsnedsättning. Få nämnder och styrelser har under programmet för delaktighets tre första år rapporterat om de har någon metod för att beskriva levnadsvillkoren för målgruppen i relation till sin verksamhet.

7.1 FN:s granskningskommitté

Våren 2023 lämnade FN:s granskningskommitté av barnkonventionen flera rekommendationer till Sverige. Granskningskommittén angav bland annat bristen på beskrivande data som kan visa på arbetet inom konventionens olika artiklar. Särskilt angavs bristen på data där diskrimineringsgrunderna går att analysera. För barn och unga med funktionsnedsättning angavs utöver bristen på data även behovet av att Sverige säkerställer rätten hos barn med funktionsnedsättning att höras i beslutsfattande som påverkar dem. Det pekades på behovet att stärka stödet för social delaktighet och individuell utveckling samt öka antalet stödlärare och lärares och andra yrkespersoners förmåga att se behoven hos barn med funktionsnedsättning.

Genom att arbeta med barnrättsperspektivet och funktionsrätt kan staden göra det möjligt för unga med funktionsnedsättning att också få ta del av de mänskliga rättigheterna.

7.2 Barn har rättigheter och barn kan vara utsatta

Det finns många skäl att lyfta barnrättsperspektivet för barn med funktionsnedsättning. Bland annat för att de sällan ges utrymme att framföra egna åsikter och driva sina frågor framåt på egen hand. Barn och unga med funktionsnedsättning är mer beroende av sin omgivning för sina dagliga behov och är mer utsatta för brott, övergrepp och våld. Genom att arbeta på ett ändamålsenligt och effektivt sätt med gruppen barn, elever och ungdomar med funktionsnedsättning stärker vi deras möjligheter till en trygg uppväxt och bättre förberedelse inför vuxenlivet.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset rapporterar 2023 om hur mycket mer vanligt det är att barn med funktionsnedsättning är utsatta för våld och hur viktigt det är med samhällets insatser för att skydda dem från våld och sexuella övergrepp. Barnombudsmannen skriver i sin rapport om barns hälsa att antalet barn och unga i åldrarna 10-17 med insatser från psykiatri har fördubblats på tio år. Behandling av pojkar med adhd har mångdubblats sedan år 2006 fram till idag. Barnombudsmannen skriver att barn och ungdomar med funktionsnedsättning är en särskilt utsatt grupp i skolan och att de insatser som görs inte går att utvärdera.

7.3 Barnboksluten för 2023

I avrapporterade barnbokslut från verksamheternas årsrapporter 2023 i Göteborgs Stad är det omkring en fjärdedel som särskilt anger barn med funktionsnedsättning i sina aktiviteter. Det är få av barnboksluten som beskriver vad barn med funktionsnedsättning uttrycker om verksamheten. Likaså är det få beskrivningar som lyfter in barns åsikter in i verksamhetsplaneringen.

Exempel på en viktig aktivitet är en redogörelse av arbetet med att inkludera den anpassade grundskolan i ungdomsfullmäktige och tillgängliggöra valen med digitaliserade valstugor i utbildningssyfte. De här aktiviteterna är riktade till barn och unga med funktionsnedsättning och ökar den demokratiska delaktigheten samt bidrar till att fler får säga sin mening.

En annan rapporterad aktivitet är en riktad kundundersökning där besökarnas uppfattning om tillgänglighet och anpassade lokaler fångats in. Det arbetet förbättrar kunskapsläget för verksamheten och utifrån resultaten vet man på vilket sätt man kan förbättra tillgängligheten i besöksverksamheten de närmaste åren.

7.4 Lots för barn och vuxna med funktionsnedsättning

Lots, som är en verksamhet inom förvaltningen för funktionsstöd, erbjuder information och vägledning för barn och vuxna med funktionsnedsättning. För

2023 rapporterar Lots att omkring hälften av alla förfrågningar rör barn och unga i åldrarna 0-17 år.

Många vänder sig till Lots för vägledning och stöd. Verksamheten är uppskattad och efterfrågad.

De vanligaste frågeställningarna till Lots för åldrarna 7-17 år berör utbildningsområdet, insatser enligt Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS), ekonomi, bidrag samt kultur och fritidssektorn. Majoriteten av de barn och unga i åldrarna 0-17 som Lots blir kontaktade om har en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning.

Lots redovisning för 2023 visar att de barn, ungdomar och anhöriga verksamheten får kontakt med är stödbehovet stort, icke minst hos barn och unga med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, (NPF).

7.5 Intresseorganisationer

7.5.1 Föräldranätverket Rätten till Utbildning och Riksförbundet Attention

Under 2023 genomförde föräldranätverket Rätten till utbildning en studie där de utifrån Socialstyrelsens register om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, NPF, samkörde data med SCB:s utbildningsregister.

Detta är den första stora registerstudien på området. Resultatet från studien visade att NPF förekommer bland elever från första årskursen och ökar under hela grundskolan. Av 5690 analyserade avgångselever våren 2022 i Göteborgs Stad var det 470 av dem som också hade en NPF-diagnos. Av den gruppen var det knappt hälften som klarade gymnasiebehörighet. Medelmeritpoäng för hela gruppen elever med NPF var 150 poäng. För övriga elever utan NPF var den genomsnittliga meritpoängen 233. Hälften av elevgruppen hade en stödsats. Av den gruppen var det 40 procent som klarade gymnasiebehörighet. Slutligen var det 10 procent av elever med NPF diagnos som inte hade något stöd registrerat och ej heller klarade gymnasiebehörighet. Registerna saknade uppgifter om hur skolorna organiserar stödet eller uppgifter om lokalers utformning (tillgänglighet).

Under många år har vi kunnat läsa i tidningar om anhöriga som efterfrågar bättre stöd i skolan till sina barn. Resultatet på föräldranätverkets undersökning visar att beskrivningarna från anhöriga har haft en grund och omfattar utifrån undersökningen fler elever än bara enskilda.

Riksförbundet Attention är en ideell förening som arbetar för människor med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, NPF. I riksförbundets skolenkät för 2023 framkom att hälften av elever med NPF får för lite eller inget stöd i skolan, sex av tio elever har svårt att följa med i undervisningen. Resultaten från Attention bekräftar den bilden som föräldranätverket ger. Vårdnadshavarna beskriver i enkäten från Attention en oro för sina barns psykiska hälsa kopplat till skolan.

Attention Göteborg uppmärksammar i sitt lokala arbete den problematiska skolfrånvaron som många med NPF har. I ett särskilt projekt, Skolfrånvaro blir till närvaro, samarbetar man med familjer. Målet med projektet är att eleven själv ska vilja återgå till en skolgång. Utifrån vad skolenkäten visade är skolprojekt ett viktigt bidrag att förbättra för elevgruppen.

Resultaten från Föräldranätverket och Attention ställer frågor om hur staden bättre kan stödja de här eleverna under skoltid och hur samverkan mellan skolan, hemmet och vården kan utveckla elevernas väg till att nå målen i skolan. Det låga meritmedelvärdet för målgruppen ställer också frågan om det stöd som ges är riktad mot en målsättning att nå lägsta behörighetsnivå eller tar sikte på att eleven ska kunna utvecklas så långt som möjligt?

Slutligen ställer de här undersökningarna frågor om hur det ser ut för andra elever och ungdomar med funktionsnedsättning så som syn, hörsel, rörelsehinder och intellektuell funktionsnedsättning?

7.5.2 Riksförbundet FUB

Riksförbundet FUB:s rättighetsarbete syftar till att barn och vuxna med intellektuell funktionsnedsättning och deras anhöriga ska kunna leva ett gott liv. Förbundet har under många år lyft frågan om den ekonomiska situationen för den enskilde.

I deras rapportserie ”Fångad i fattigdom” visar de att personer med funktionsnedsättning har extra utgifter utifrån sin funktionsnedsättning som inte täcks av de bidrag som är tänkta att kompensera. Likaså pekar de på behovet av utbildning för de som arbetar med barn och unga i tillgänglighets- och delaktighetsfrågor samt alternativ kommunikation. FUB har likt många andra föreningar uttryckt oro för konsekvenser för brukarna av det nya EU direktivet om dygnsvila för personal.

Riksförbundet lyfter i sina rapporter en oro för neddragningar av samhällets stöd och insatser och att detta sker utan konsekvensanalys eller erbjudanden om andra alternativ. Exempel på sådana områden är korttidsvistelse/läger, avlösning och ledsagning.

7.6 Folkhälsomyndigheten

Folkhälsomyndigheten rapporterar under 2023 resultat om skolelevers hälsovanor. Det är en internationell enkätundersökning som görs av elever runt om i världen. I den svenska versionen deltog närmare 42 000 elever i åldrarna 11, 13 och 15 år. Resultat finns från samtliga 21 regioner.

Folkhälsomyndigheten rapporterar för 2023 att 28 procent av eleverna i åldrarna 11, 13 och 15 år har en funktionsnedsättning eller långvarigt medicinskt hälsotillstånd som påverkar deras liv.

Resultaten visar att elever med funktionsnedsättning är mer stressade av skolarbetet, mer utsatta för mobbning i skolan, är mindre tillfreds med livet, har sämre självskattad hälsa och rapporterar hälsobesvär oftare än övriga elever.

Folkhälsomyndigheten rapporterar att andelen elever som rapporterar att de har en funktionsnedsättning eller annat hälsoproblem ökar kraftigt mellan 2017/18 års undersökning och 2021/22. Det gäller pojkar i alla åldrar samt flickor i 15-årsåldern. I rapporten framgår också att det finns stora regionala skillnader. Till exempel varierade andelen med en långvarig sjukdom, funktionsnedsättning eller annat hälsoproblem från 17 till 45 procent bland 13-åriga flickor. För Västra Götaland rapporterade 27 procent av 13-åriga flickor att de hade en funktionsnedsättning eller långvarig sjukdom.

7.7 Barnen - familjen och ekonomin

I de flesta familjer med barn som har en funktionsnedsättning uppstår merkostnader av olika slag utifrån varje familjs enskilda situation. Det kan handla om ökad förslitning på kläder och inventarier, behov av särskilda lösningar för att tillgodose barnets och familjens basbehov sådana som särskilda möbler, fritidsarrangemang, kost, resor med mera. I många familjer arbetar någon eller båda vårdnadshavarna deltid. Familjer kan söka omkostnadsersättning och merkostnadsersättning för sina ökade kostnader. Inspektionen för socialförsäkringen, ISF, visar i sin granskning 2023 att över 90 procent får avslag på sin ansökan om merkostnadsersättning. Instegetsbeloppet för att få merkostnadsersättning är 13 125 kronor för 2023. Det innebär att familjerna själva får stå för lite över 1 000 kronor i merkostnad på egen hand per månad. ISF konstaterar att svenskfödda och högutbildade föräldrar får avslag på ansökan i lägre utsträckning jämfört med föräldrar som har en lägre utbildningsnivå eller är födda i annat land. Som tidigare nämnts ovan pekar många brukarorganisationer på hur svårt det är att få ihop ekonomin för barnfamiljer där ett eller flera barn har en funktionsnedsättning.

Statistiska centralbyrån, SCB, genomförde under hösten 2023 en studie åt stadsledningskontoret vad gäller den ekonomiska situationen 2021 för familjer där ett eller flera barn har en funktionsnedsättning. (Att data kommer från 2021 och inte senare beror på att inrapporteringen till SCB inte blir klar tidigare). Familjerna identifierades med att de var mottagare av vårdnadsbidrag eller omvårdnadsbidrag. Gränsmåtten för om familjen hade låg inkomststandard var enligt SCB:s definition att familjens samlade inkomst inte räcker till av SCB beräknade levnadskostnader. Det andra gränsmåttet var om familjen erhöll ekonomiskt bistånd, det vill säga kommunens bedömning om att inkomsterna inte räcker till levnadskostnaderna. Resultatet visade att många barn med funktionsnedsättning växer upp i Göteborg där familjens inkomster inte täcker baskonsumtionen enligt SCB:s gränsmått. Bland barn i åldrarna 0-5 år var det år 2021 15 procent av familjerna som hade en låg inkomststandard. Motsvarande siffra för familjer utan barn med funktionsnedsättning var 10 procent. För år 2021 var det 11 procent av familjerna med ett eller flera barn med funktionsnedsättning mellan 0-5 år som fick ekonomiskt bistånd från kommunen. I familjer där barnen inte har en funktionsnedsättning var det bara 6

procent av familjerna som fick ekonomiskt bistånd. När barnen kommer upp i tonåren utjämnas siffrorna mellan olika familjetyper. Undersökningen visar att många familjer där ett eller flera barn har en funktionsnedsättning har svårigheter eller stora svårigheter att få ekonomin att gå ihop.

8 Underlag för beskrivningar och bedömningar

Barnombudsmannen (2024) Årsrapport 2023. Hur dåligt måste man må egentligen.

Dagens Nyheter (2023). Den misslyckade skolan kostar oss mer än bara barnen. Publicerad 2023-04-02.

European disability forum (2023) The Right to Work: The employment situation of persons with disabilities in Europe. European human rights report

Folkhälsomyndigheten (2023) Barn med funktionsnedsättning – livsvillkor, levnadsvanor och hälsa. Resultat från studien Skolbarns hälsovanor 2021/22

Folkhälsomyndigheten (2023). Skolbarns hälsovanor i Sverige 2021/22. Regionala resultat

Funktionsrätt Sverige (2023) Andra alternativrapporten om genomförandet av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning i Sverige. Gemensam rapport från civilsamhället som samordnats av Funktionsrätt Sverige till det 30:e mötet i övervakningskommittén för konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, mars 2024

Förenta Nationerna, FN (2023). Kommittén för barnets rättigheter Sammanfattande slutsatser och rekommendationer om Sveriges kombinerade sjätte och sjunde periodiska rapport. Förenta nationerna CRC/C/SWE/CO/6–7 Konventionen om barnets rättigheter.

Föräldranätverket Rätten till utbildning (2023). Statistik om avgångselever med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning läsåret 2021/2022. Nedladdad november 2023. <https://www.rattentillutbildning>.

Göteborgs Posten (2023). Döva Anna har sökt 37 jobb som tandsköterska utan att få napp. Publicerad 2023-06-07.

Göteborgs Stad (2020). Göteborgs Stads program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2021–2026.

Göteborgs Stad (2023). Indikatorrapport 2022. (Programmet för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2021–2026).

Göteborg Stad (2023) Kommunfullmäktige sammanträde 2023-06-08, § 9 1391/22.

Inspektionen för socialförsäkringen (2023) Från handikappersättning och vårdbidrag till merkostnadsersättning En granskning av de reformerade stöden till personer med funktionsnedsättning. Rapport 2023:1

Kulturdepartementet (2009). Språklagen, SFS 2009:600

Nerikes Allehanda (2024). Våra barn får inte samma rätt till skolgång som andra. Publicerad 2024-02-04

Passalen (2024). Impact report. Integrerad arena Göteborgs Stad 2023

Riksförbundet Attention (2022) ”Med rätt chef och en bra arbetsmiljö blir jag en stor tillgång i arbetslivet”

Riksförbundet Attention (2023) Attentions skolenkät 2023.

Riksförbundet FUB (2024) Fångad i fattigdom. Inkomster och utgifter för vuxna personer med intellektuell funktionsnedsättning

SCB (2022) Barn med låg inkomststandard.

SCB (2023) Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2022.

Skolverket (2023). Sysselsättning efter avslutad anpassad gymnasieskola
Sysselsättning hösten 2020 och 2021

Socialdepartementet (2023). Uppdrag att kartlägga och utveckla stödmaterial om våld mot barn och unga med funktionsnedsättning samt fördjupad kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck mot personer med funktionsnedsättning.

Socialstyrelsen (2024). Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning. Lägesrapport 2024

Stadsledningskontoret (2023) Ansökan om undantag från arbetstidsregler från Förvaltningen för funktionsstöd, ärendenummer SLK-2023-01036.

Stadsledningskontoret (2023) Fördjupad uppföljning av sex planer inom området för mänskliga rättigheter samt redovisning av uppdrag om hur afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer tar sig uttryck

Stiftelsen Allmänna Barnhuset (2023) Våld mot barn 2022 – en nationell kartläggning.

The Guardian (2024) Mar Galcerán: Spain elects first parliamentarian with Down´s syndrome. Webpublicerad 9 januari 2024.

Stadsledningskontoret

Telefon: 031-365 00 00 (kontaktcenter)

E-post: stadsledningskontoret@stadshuset.goteborg.se

